

بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک آزاری در منطقه شهریار تهران

حسین عباسی اقدم^۱، رضا علی محسنی^۲، طهمورث شیرازی^۳

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک آزاری در منطقه شهریار در تابستان سال ۱۳۹۶ پرداخته شده است. ابعاد و مولفه‌هایی چون خانوادگی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در قالب متغیرهای مستقلی چون فوت والدین، اعتیاد، طلاق، تحصیلات، حاشیه نشینی، اختلافات خانوادگی، بعد خانوار، درآمد و شغل به عنوان عوامل تأثیرگذار بر پدیده کودک آزاری به عنوان متغیر وابسته مورد مطالعه قرار گرفته است. از آنجا که بررسی حاضر از دیدگاه و منظر جامعه‌شناختی مد نظر است؛ لذا همگی افراد بالای ۱۸ سال منطقه شهریار به عنوان جامعه آماری لحاظ گردیده و صرفاً به گزارشهای واصله تحت عنوان کودک آزاری در اورژانس اجتماعی اکتفا نشده است. حدود ۴۰۰ نفر از جمعیت منطقه شهریار با استفاده از فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شده‌اند و نحوه نمونه‌گیری نیز از طریق خوشه بندی چند مرحله‌ای و تصادفی هدفمند صورت گرفته است. جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه خود ساخته محقق و استاندارد که در بین پاسخ‌گویان توزیع گردیده است انجام شد. اعتبار پرسشنامه از طریق محاسبه آلفای کرونباخ و روائی آن نیز طی مشاورت با اساتید و کارشناسان پژوهش، مورد تأیید قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد در خانواده‌هایی که افراد معتاد زندگی می‌کنند به مراتب نسبت به خانواده‌هایی که افراد معتاد وجود ندارد پدیده کودک آزاری بیشتر است. همچنین شدت آزار و اذیت کودک در خانواده‌هایی که یکی از والدین آنها فوت شده یا طلاق گرفته‌اند بیشتر است. همچنین آن پدیده اجتماعی با عنوان آسیب در حاشیه شهر بیشتر از مرکز شهر بوده و به لحاظ تحصیلی و سطح فرهنگ نیز پدیده کودک آزاری در میان افراد با تحصیلات بالا کمتر است. به لحاظ شغلی نیز هرچه میزان درآمد بیشتر باشد میزان آرامش و آسایش در خانواده‌ها حاکم خواهد شد لذا ضریب امنیت برای کودکان به لحاظ عدم وقوع کودک آزاری بالاتر خواهد بود و هر چه والدین به مشاغل روزمره رو بیاورند زمینه تأمین نیازهای خانواده فراهم شده و کودکان در رفاه و آرامش به سر می‌برند.

واژگان کلیدی: کودک آزاری، اعتیاد، حاشیه نشینی، آسیب‌های اجتماعی، اختلافات خانوادگی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۲۷

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Email : h.ghdam829@gmail.com

۲- دانشیار و عضو هیئت علمی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

Email : mohseni.net14@gmail.com

۳- دانشیار و عضو هیئت علمی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

کودک کوچکترین عضو خانواده می‌باشد که در مراحل رشد خود؛ به لحاظ جسمی، تربیتی و اجتماعی تحت حمایت والدین پرورش می‌یابد. بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی طبق ماده یک پیمان نامه کودک در سال ۱۹۸۹ میلادی، کودک کسی است که سن او کمتر از هجده سال باشد مگر اینکه بر اساس قانون اعمال، سن قانونی کمتر تعیین شده باشد. و کودک آزاری نیز عبارت است از هر گونه آسیب یا نهدید سلامت جسم و روان، یا سعادت و رفاه و بهزیستی کودک به دست والدین یا افرادی که نسبت به او مسئول هستند. هر گونه آسیب جسمی، فکری، جنسی، سوء استفاده و بی توجهی و بد رفتاری با کودکان زیر سن ۱۸ سال توسط فردی که حضانت و سرپرستی کودک را بر عهده دارد و یا توسط یک فرد بزرگتر که این فرد می‌تواند در کانون خانواده یا خانواده یا خارج از کانون خانواده باشد (قماشچی؛ ۱۳۸۵)

در دوران ابتدائی خود در واقع حساس‌ترین مرحله رشد را طی می‌کند، به طوریکه شخصیت وی به لحاظ حقوقی و اجتماعی در آینده شکل می‌گیرد. کودک ارزشها، هنجارها و الگوهای رایج در سطح جامعه را از کانون گرم خانواده می‌آموزد، بنابراین خانواده به عنوان کوچکترین عضو جامعه و وظیفه تربیت و آموزش کودک را عهده دار خواهد بود و در پناه و امنیت خانواده احساس آرامش و آسایش می‌کند. خانواده از دیدگاهی یک نشان یا نماد اجتماعی شمرده می‌شود و انعکاس یا برآیندی از کل جامعه است. لذا در یک جامعه بیمارگونه، خانواده نیز خود به خود دچار مشکل خواهد بود و بر عکس در جامعه سالم، سازمان‌ها از جمله خانواده نیز از سلامت برخوردار خواهد بود. اما خانواده همچون هر سازمان اجتماعی دیگر به محض تکوین بر زمینه اجتماعی خود اثر خواهد گذاشت، چون خانواده طبیعی‌ترین و مشروع‌ترین واحد تولید مثل به شمار می‌آید. کم و کیف فرزندان بر تمامی ساخت جامعه اثر خواهد داشت، هرگز نمی‌توان انتظار داشت جامعه ای سالم باشد، در حالی که فرزندان ناسالم از درون خانواده بیرون آیند (ساروخانی، ۱۳۶۷؛ ۱۳۴). تا حدود دو دهه قبل گمان می‌رفت که خانواده به سبب وجود روابط صمیمی، محبت آمیز و عواطف، بهترین مکان برای زندگی بزرگسالان و بهترین مکان برای رشد و شکوفایی عاطفی و جسمانی کودکان و نوجوانان است. اما با کمال تعجب نتایج تحقیقات مشخص نموده است که بلکه خانواده‌هایی هم که به ظاهر معمولی یا مطلوب هستند ممکن است نسبت به کودکان خود بدرفتار باشند. در حقیقت بیشتر خشونت‌ها در خانواده‌ها روی می‌دهند. به عنوان مثال، امریکاییان

چنان در معرض خشونت‌های اعضای خانواده خود قرار دارند، که خانواده را پس از پلیس و ارتش خشن‌ترین نهاد اجتماعی نامیده‌اند (گلس و استراوس^۱؛ ۱۹۸۸). سازمان جهانی بهداشت کودک آزاری را هرگونه رفتاری می‌داند که آزار عمدی، فیزیکی، هیجانی، جنسی و یا سهل‌انگاری و غفلت نسبت به کودک در پی داشته باشد (WHO، ۲۰۰۶).

پدیده کودک آزاری ریشه در نظام سرمایه‌داری در جهان امروز دارد و به طبع آن عواملی ناشی از این نظام را در بر خواهد داشت. فشارهای اقتصادی در اثر فقر، عدم درآمد کافی، عدم تمکن مالی، بیکاری‌های فصلی و مشاغل کاذب موجبات سوء رفتار با کودک و زمینه خشم، عصبانیت و عدم کنترل رفتار و تخلیه روانی به لحاظ دیدگاه‌های روانشناختی را فراهم می‌آورد. با توجه به مطالعات محققان اثرات بدرفتاری با کودک نه تنها فرد و کودک بلکه جامعه را نیز تحت الشعاع خود قرار می‌دهد. یکی از آسیب‌های اجتماعی که متأسفانه چندان که باید به آن توجه نشده است، پدیده کودک آزاری است. کودک آزاری پدیده جدیدی نیست و سابقه ای طولانی دارد. در رم قدیم کشتن فرزند حق قانونی والدین بود، اعراب نیز قبل از روی آوردن به دین اسلام، فرزندان دختر خود را زنده به گور می‌کردند، فروش دختران در چین قدیم رایج بود و فرعون در شرایط خاصی دستور قتل نوزادان پسر را صادر می‌کرد (آقایگلویی، طباطبایی، موسوی، ۱۳۸۰). کودک آزاری یکی از جمله مسائل مهمی است که از دیدگاه‌های کلان چون جامعه‌شناسی و روانشناسی مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد و از ابعاد و مولفه‌های متعددی می‌توان نقطه نظرات علمی از آن استخراج نمود. از طرفی می‌توان از دیدگاه‌ها یا الگوهای نظری خرد نیز می‌توان ماهیت اصلی این پدیده را مورد مذاقه و بررسی قرار داد.

اولین قدم در هر پژوهش علمی، تشخیص مسئله و بیان آن است (دلاور، ۱۳۷۶؛ ۶۱) مسئله یک جمله استفهامی یا بیانی است که می‌پرسد چه رابطه‌ای بین دو یا چند متغیر وجود دارد (کرلینجر^۲، ۱۹۸۶). اینک برای انجام فرایند تحقیق به توصیف مسئله کودک آزاری و بیان آن تحت عنوان آسیب اجتماعی رایج در سطح جامعه اشاره خواهد شد. کودک آزاری یکی از آسیب‌های اجتماعی است که به علت ویژگی‌های تأثیرگذار آن، نیاز به بررسی و برنامه‌ریزی مناسب به منظور پیش‌گیری و کمک به رفع یا کاهش آن به شدت احساس می‌شود. پاسخ به این نیاز به عنوان یکی

1. Gelles & Straus
2. Kerlinger

از ضروریات رشد و پرورش نسلی سالم و شاداب و به تبع آن جامعه‌ای توانمند و توسعه یافته است. کودک آزاری به عنوان یک پدیده اجتماعی- فرهنگی که نشان دهنده بحران در یک جامعه است، امروزه روند رو به رشدی را در جامعه ما طی می‌کند. کودک آزاری^۱ پدیده‌ای اجتماعی است و یکی از معمولترین ترین نوع آسیب و عمده ترین مسئله اجتماعی در سطح ملی و بین‌المللی است؛ که امروزه ذهن کارشناسان و صاحب نظران حوزه آسیبهای اجتماعی^۲ را به خود مشغول کرده است. کودک آزاری نه تنها امروز و دیروز کودکان را نشانه می‌رود، بلکه از آنها بزرگسالانی ضعیف‌النفس، تحقیر شده و با عزت نفس بسیار پایین میسازد که یا در خود فرو می‌روند و منزوی گونه می‌زییند و یا از جامعه انتقام می‌گیرند (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۹۱؛ یک). کودکان با توجه به شرایط سنی و عدم توان مقابله با هر گونه رفتار سوء مورد آزار و اذیت، تهاجم و آسیب^۳ قرار می‌گیرند. کودکان آسیب پذیر تر از [دیگر] افراد جامعه‌اند.

کودک آزاری و غفلت از کودکان از جمله شایع ترین و پیچیده ترین مسائل روانی^۴ و اجتماعی است. هر چند بدین ترتیب کودک آزاری پدیده‌ای منحصر به زمان حال نیست، اخیرا به نحو چشمگیری به این پدیده توصیه شده است. لذا آسیب دیدن کودک نحت هر شرایط و عناوین خاص پیامدها و عواقب ناخوشایندی در روند زندگی روزمره، خصوصا آینده کودک به دنبال خواهد داشت. پیامدهای ناگوار کودک آزاری تنها متوجه کودک و خانواده نیست [بلکه] همه جامعه را در بر می‌گیرد، زیرا کودکان آزار دیده امروز اشخاص آزارگر فردا خواهند بود و این تسلسل همچنان ادامه خواهد داشت و افرادی که در کودکی در معرض اذیت و آزار قرار گرفته‌اند نمی‌توانند در آینده تعاملی سالم و منطقی با دیگر اعضای جامعه برقرار کنند (بهارى، ۱۳۸۵؛ ۱۳۲).

کودکان آسیب پذیرتر از سایر افراد جامعه‌اند [...] کودک آزاری قدمتی برابر با تاریخ بشر دارد. نکته حائز اهمیت این است که پدیده کودک آزاری علاوه بر مسئله بودن یا آسیب اجتماعی جرم نیز تلقی شده و تحت تعقیب مراجع قضایی^۵ قرار می‌گیرد.

-
1. Child abuse
 2. Social harm
 3. Damage
 4. Psychological issues
 5. Judicial authorities

علل و عوامل مختلفی می‌تواند در شکل‌گیری و تشدید پدیده کودک آزاری مؤثر باشند. این علل در حوزه‌های علوم اجتماعی، روانشناسی، زیست‌شناسی و پزشکی و... می‌تواند مورد بررسی قرار بگیرد. طبیعتاً پرداختن به تمامی این علل در قالب یک پژوهش امکانپذیر نیست. و هر کدام از این علل باید در حوزه علمی مربوط به خود بررسی شود؛ لذا در این پژوهش سعی می‌شود فقط برخی از علل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و خانوادگی مؤثر بر کودک آزاری که در حوزه علم جامعه‌شناسی قابل بررسی هستند، شناسایی و مورد سنجش قرار بگیرند. با این وصف نگارنده در صدد تحلیل جامعه‌شناختی^۱ پدیده کودک آزاری می‌باشد که عوامل اصلی شکل‌گیری این پدیده را به عنوان آسیب اجتماعی در منطقه شهریار نمایان سازد. با توجه به توضیحات فوق سئوالات تحقیق به شرح زیر عبارتند از:

- ۱- میزان و شدت این پدیده در منطقه شهریار تا چه حد است؟
- ۲- میزان و وضعیت کودک آزاری در منطقه شهریار چگونه است؟
- ۳- عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر پدیده کودک آزاری چه عواملی هستند و هر کدام به چه میزان بر این پدیده تأثیر می‌گذارند؟

در این پژوهش متغیر وابسته، همان پدیده اجتماعی مورد مطالعه، یعنی کودک آزاری می‌باشد. متغیرهای مستقل در تحقیق حاضر موارد تأثیر گذار بر موضوع مورد مطالعه می‌باشد که در مدل تحقیق نیز آورده شده‌اند و عبارتند از: فوت والدین، طلاق والدین، اعتیاد، تحصیلات، حاشیه نشینی، اختلافات خانوادگی، بعد خانوار، درآمد و شغل با توجه به مولفه‌های خانوادگی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به طور کلی از منظر جامعه‌شناختی قابل بررسی، تبیین و تشریح می‌باشد. در بررسی، تحلیل و تبیین هر پدیده اجتماعی مدل، الگو یا چارچوب نظری خاصی را بایستی در نظر داشت. در نظریه بر آن است که با کمک فرضیه‌های فراگیرتر از فرضیه‌های پیشین شمار اندکی از قوانین یک قانون واحد بدست آید که در مورد مجموعه ای از رویدادها، امور یا پدیده‌ها صادق باشند (بیرو، آلن، ترجمه باقر ساروخانی، ۱۳۷۵؛ ۴۲۸). جامعه‌شناسان برای مطالعه روابط متقابل اجتماعی و ساخت اجتماعی از چارچوبهای مفهومی و نظری یا طرح‌های تبیینی استفاده میکنند. این نظریه‌ها به آنان کمک می‌کند که روابط میان پدیده‌ها را به شیوه‌ای همساز و انتظام یافته تعیین

کرده و به تحلیلهای جامعه‌شناختی پردازند (عباسی اقدم، ۱۳۸۰؛ ۲۶). در فرایند پژوهش حاضر سعی بر آن است که با توجه به موضوع پژوهش، از رویکرد نظری تالکوت پارسونز^۱ و رابرت کی مرتن^۲ با استفاده از پارادایم کارکردگرایی ساختاری^۳ در تحلیل و تشریح پدیده کودک آزاری به عنوان الگو یا مدل نظری بهره‌جوئی شود. از طرفی با توجه به مسئله، انحراف از رویکرد کژکارکردی مرتن نیز بهره‌برده شود. لازم به یادآوری است، محقق می‌تواند از برخی نظریه‌های جامعه‌شناسی در تحلیل پدیده‌ها و واقعیت‌های اجتماعی مورد استفاده و مذاقه قرار دهد، لذا ترجیحا و صرفا به لحاظ ارتباط موضوع، به دو نظریه پارسونز و مرتن با الهام از پارادایم ساختگرائی کارکردی اکتفا می‌کند. چارچوب نظری تحقیق مبتنی بر نظریه کنش اجتماعی پارسونز و نظریه انحرافات مرتن می‌باشد.

پارسونز نظریه کنش اجتماعی^۴ خود را با طرح مفهوم واحد کنش که به تعبیر وی مفهومی بیولوژیکی - جامعه‌شناختی است، آغاز کرده و آن را واحد اساسی مطالعات خود قرار داده است و در دیباچه ساختار کنش اجتماعی پایبندی خود را به پژوهش تجربی به مثابه نیروی راهنما در نظریه اش، آشکارا بیان کرده است (دیلینی، تیم، ترجمه بهرننگ صدیقی، ۱۳۸۹؛ ۳۵۵). آنچه که از بنیه نظری پارسونز استخراج می‌گردد لحاظ نمودن پدیده کودک آزاری به عنوان یک پدیده صرفا اجتماعی و واقیت اجتماعی در قالب سیستم اجتماعی چون خانواده که منجر به کنش می‌شود. از طرفی کارکرد اصلی والدین و بزرگترها و نقش آن در حفظ، نگهداری، تربیت و آموزش کودکان در کانون خانواده خواهد داشت که زمینه و بستر مناسبی را تحت عنوان ساخت فراهم می‌سازد. در نتیجه عدم تعهدات اخلاقی^۵ والدین یا بزرگترها با علائم کژ کارکردی^۶ آنان منجر به پدیده کودک آزاری به عنوان یک مسئله و آسیب اجتماعی و به عبارتی جرم خواهد شد. در تحلیل نظری پارسونز در رویکرد کارکردی - ساختی به دو مفهوم کنش اجتماعی و سیستم اجتماعی^۷ می‌توان اشاره داشت و شکل‌گیری پدیده کودک آزاری در راستای این نظریه قابل

-
1. Talcot parsons
 2. Robert K. Merton
 3. Structural functionalism
 4. Social action
 5. Mpral obliqation
 6. Functional wrong
 7. Social system

تفسیر خواهد بود. پارسونز نظریه کنش اجتماعی خود را با طرح مفهوم (واحد کنش) که به تعبیر وی مفهومی بیولوژیکی - جامعه‌شناختی است، آغاز کرد و آن را واحد اساسی مطالعات خود قرار داده است و در تشریح منظور خود از مفهوم کنش چهار ملاک را مطرح می‌کند (همان؛ ۳۵۶).

مرتن در نظریه کنش‌گرایی خود به ساخت اجتماعی و بی‌هنجاری اشاره دارد. به طوریکه در نتیجه فشارهای خاصی که در یک ساخت اجتماعی بر افراد در یک جامعه معین وارد می‌آید کنش‌گرایی صورت می‌پذیرد. از نظر مرتن دو عنصر اصلی و اساسی از میان عناصر تشکیل‌دهنده ساخت اجتماعی وجود دارد. هر چند این دو عنصر در جامعه واقعی تفکیک ناپذیر هستند ولی به منظور تحلیل، به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرد (سخاوت، ۱۳۷۴؛ ۵۰).

- یک عنصر از ساخت اجتماعی اهداف و مقاصدی است که فرهنگ جامعه را تعیین می‌کند و به صورت آرمانهای اجتماعی در می‌آید، احساس مردم نسبت به آنها و میزانی که برای هدفها ارزش قائل می‌شوند یکسان نیست، برخی از این اهداف فرهنگی به سائق‌های اولیه وجود انسان بر می‌گردد، اما توسط آنها تعیین نمی‌شود.

- عنصر دیگر ساخت اجتماعی راه‌هایی است که جامعه برای رسیدن به هدفها و آرمانهای فرهنگی توصیه می‌کنند، هر گروه اجتماعی هدفهایش را با راه‌های مجاز و نهادی شده منطبق می‌سازد (همان؛ ۵۰).

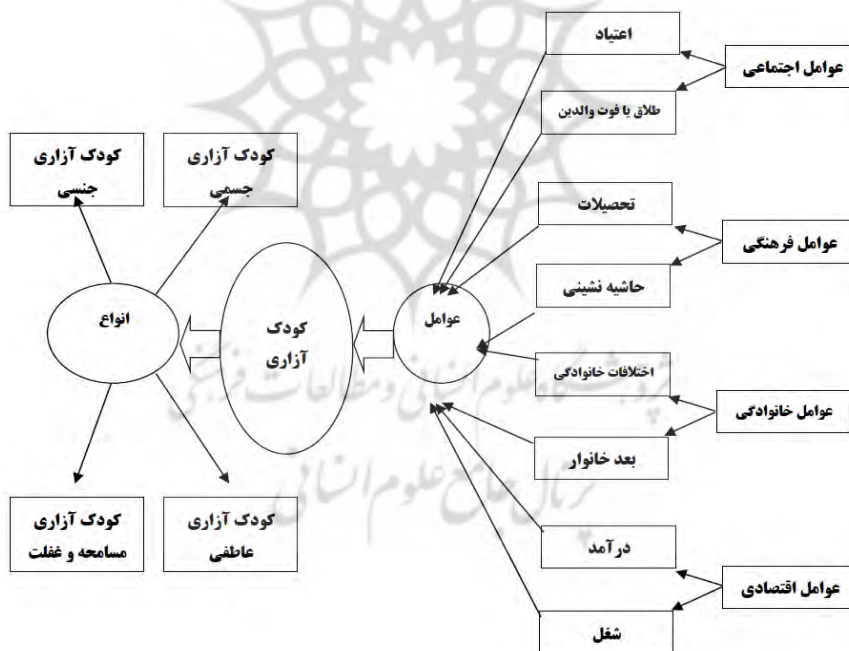
در اینجا در مفهوم ساخت مرتن خانواده و در مفهوم کارکرد نیز می‌توان اثربخشی در تربیت، پرورش و آموزش کودک را مصداق تحلیل و تفهیم دانست. مرتن در تحلیل نظری خود مفاهیم نقش و پایگاه اجتماعی را مد نظر قرار داده است که می‌توان نقش مهم والدین در حمایت همه جانبه از کودک را با توجه به قرار گرفتن در پایگاه اجتماعی تحت عنوان پدر یا مادر بودن نمایان ساخت. هدف اصلی حمایت از کودک نه تنها رشد و نمو جسمانی و فیزیکی است بلکه انتقال دانش، علم و مهارت‌های اجتماعی به کودک است و راه‌های رسیدن به این هدف داشتن عناصر، وضعیت و یا موقعیت مناسب و مثبت اعم از سطح دانش و آگاهی، تحصیلات، حداقل امکانات اقتصادی و رفاهی، ساختار فرهنگی، موقعیت اجتماعی و روابط و تعاملات مثبت خانوادگی در ساخت اجتماعی چون خانواده می‌باشد.

در نتیجه همگونی و همسانی اهداف و راه‌های رسیدن به آن، پایداری و انسجام خانواده در حمایت از کودک محقق شده و کودک نیز در کمال آرامش به زندگی روزمره و اجتماعی خود

ادامه خواهد داد. اما با وجود برخی نابسامانیها، چالشها، تنشها، مسائل و مشکلاتی که ریشه در عوامل مختلف و متعدد تأثیر گذار به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی می‌باشد، مفهوم کژکاری در کانون خانواده از جانب والدین صورت پذیرفته و در نتیجه آن، عملکرد منفی و پیامدهای ناگوار در جهت آزار رساندن به موجودی کوچک و ناتوان چون کودک رخ خواهد داد. در چنین وضعیتی [کژکاری] وحدت عناصر تشکیل دهنده ساخت سست می‌شود و حالت بی‌هنجاری^۱ (آنومی) پدید می‌آید (همان).

مدل مفهومی تحقیق^۲

با استفاده از پشتوانه نظری، نظریه پارسونز در خصوص کنش اجتماعی و نظریه کژکاری مرتن در خصوص ساخت اجتماعی عوامل موثر بر این پدیده از منظر جامعه‌شناختی طبق الگوی زیر ارزیابی و مورد مطالعه قرار گرفت.

نمودار شماره ۱: مدل پژوهش بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک آزاری

1. Anomie
2. Conceptual model of research

روش‌شناسی

جامعه آماری مورد مطالعه این پژوهش، جمعیت منطقه (شهر) شهریار می‌باشد که بر اساس آخرین گزارش آماری استخراج یافته از مرکز آمار ایران و سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ ۳۰۹/۶۰۷ نفر می‌باشند که از میان این جمعیت ۱۵۶/۰۸۵ نفر مرد و ۱۵۳/۵۲۲ نفر زن هستند. گروه هدف مورد مطالعه، با توجه به بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک آزاری عموم مردم هستند و صرفاً افراد خاصی تحت عنوان آزار دهندگان در نظر نگرفته نشده‌اند و همچنین اختصاصاً به موارد گزارش شده تحت این عنوان (پدیده کودک آزاری) اکتفا نگردید؛ لذا شامل کل افراد جامعه آماری با توجه گروه‌های سنی مختلف از هجده سال به بالا می‌باشند؛ که از کل جمعیت منطقه شهریار حدود ۱۹۶۴۶۸ نفر آن افراد هجده سال به بالا برآورد شده است.

در پژوهش حاضر با توجه به بالا بودن جامعه آماری در شهر شهریار، نمونه‌گیری بر اساس محاسبات حاصل از فرمول کوکران انجام شده که از نتیجه این محاسبات ۳۸۳/۴۱ نفر می‌بایست به عنوان حجم نمونه لحاظ شود، لیکن به طور تقریبی حدود ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شده است تا در نهایت مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار گیرند. لازم به ذکر است، این تعداد از حجم نمونه با توجه به وسعت جغرافیایی شهر شهریار از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای و در آخر به صورت نمونه‌گیری تصادفی هدفمند اقدام به توزیع پرسشنامه و جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز گردیده است. به عبارتی از نظر دکتر حافظ نیا در کتاب مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، از استراتژی نمونه‌گیری استفاده شده است.

(جامعه آماری) $N=(196468)$ (شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)

$P=(0/5)$ (احتمال وجود صفت مورد نظر)

$q=(1-p) \quad q=(1 - 0/5)= (0/5) \quad q=(0/5)$ (احتمال عدم وجود صفت مورد نظر)

$t=(1/96)$ (با ۹۵٪ اطمینان و ۵٪ احتمال خطا، مقدار t استودنت وقتی که سطح معنی‌داری آزمون

برابر ۰/۰۵ باشد)

$$d2= (0/05)*(0/05)=0/0025 \quad d2=(0/0025)$$

$$n= \frac{(Nt^2)(pq)}{(N)(d2) + (t^2)(p)(a)} \quad n= \frac{(196468)(1/96)(1/96)(0/5)(0/5)}{(196468)(0/0025)+(1/96)(1/96)(0/5)(0/5)} \quad n= \frac{188688}{492/14}$$

$$n=383.41 \quad n=400$$

در روش پرسشنامه‌ای عوامل و عناصر متعددی دخالت دارند که از طریق کارکرد هماهنگ آنها محقق می‌تواند اطلاعات مورد نیاز خود را گردآوری نماید. این عناصر عبارتند از: (۱) ابزار گردآوری اطلاعات یا پرسشنامه، (۲) عوامل اجرای پرسشنامه، (۳) برنامه‌ریزی و مدیریت اجرای پرسشنامه، (۴) پاسخگویان (همان، ۲۱۲). ابتدای کار پرسشنامه بین ده درصد جامعه نمونه یعنی ۴۰ نفر به منظور سنجش اعتبار آن توزیع و تکمیل گردید و پس از اطمینان از اعتبار آن در مدت پنج روز که هر روز در پنج منطقه جغرافیایی شهر شهریار (شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز شهر) بین هشتاد پاسخگو به طور تصادفی هدفمند توزیع و تکمیل گردید. دو ویژگی اساسی اندازه‌گیری که باید در بررسی متناسب و مفید بودن ابزارهای اندازه‌گیری مورد توجه قرار گیرد، پایایی (اعتبار)^۱ و روایی^۲ است (خوی نژاد، ۱۳۸۰؛ ۱۲۱). که به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته است.

ساده‌ترین تعریف پایایی عبارت است از میزان همسانی نتایج سنجش مکرر (ترزالی بیکر، ۱۳۸۶): (۱۴۲). در مورد پایایی آزمون باید گفت که وسیله‌ای معتبر است که دارای ویژگی‌های تکرارپذیری باشد، یعنی بتوان آن را در موارد متعدد به کار برد و در همه نتایج یکسان تولید کند. به طور خلاصه اعتبار به معنای همسانی است. یعنی همسانی اندازه‌گیری در آنچه که اندازه می‌گیرد. پایایی (اعتبار) درجه‌ای است که بر اساس آن ابزار اندازه‌گیری در افراد مشابه در زمانی دیگر نتایج مشابهی را به دست دهد... کرونباخ (۱۹۱۵) فرمولی را تدوین کرده است که بر اساس دو یا چند بخش آزمون قرار داد و فقط مستلزم یک بار اجرای آزمون است (همان؛ ۲۱۰). زمانی که مقیاسی از نوع لیکرت وجود داشته باشد و محقق بخواهد از طریق گویه‌های مختلف یک مفهوم پیچیده‌ای را اندازه‌گیری کند برای سنجش انسجام درونی مقیاس می‌تواند از آماره آلفای کرونباخ استفاده کند (کلانتری، ۱۳۸۳؛ ۷۴). بنابراین از آنجا که در این پژوهش از دو نوع پرسشنامه خودساخته و استاندارد در قالب طیف لیکرت استفاده شده است، برای سنجش پایایی مقیاس تحقیق قبل از اجرای نهایی پرسشنامه، علاوه بر مشاوره بسیار زیاد با اساتید و استفاده از راهنمایی صاحب‌نظران، پرسشنامه را بر روی ۱۰٪ از کل حجم نمونه یعنی ۴۰ نفر آزمون صورت گرفت (pretest).

-
1. Reliability
 2. Validity

آلفای کرونباخ همسانی درونی یا ثبات درونی سوالات را ارزشیابی می‌کند و نشان می‌دهد که سوالات آزمون تا چه حد، برای اندازه‌گیری ویژگی مورد نظر با یکدیگر هماهنگی دارند. روائی اندازه‌گیری، عبارت است میزانی است که ابزار مورد نظر آنچه را که برای اندازه‌گیری آنان تخصص یافته‌اند اندازه می‌گیرد و به بیان ساده تر روائی با این سوال سروکار دارد که آیا ابزار اندازه‌گیری، صفت و یا هر چیزی را که برای آن ساخته شده است می‌سنجد (همان، ۱۳۷). در این پژوهش جهت رسیدن به روائی محتوایی مناسب اقداماتی انجام گرفته است که ابتدا بر اساس پیشینه‌هایی که در این ارتباط جمع آوری شده بود، مفاهیم اولیه محتوای پرسشنامه انتخاب شد و در مرحله دوم پیرامون این عوامل با اساتید دانشگاه به ویژه استاد راهنما و مشاور مورد بحث و بررسی قرار گرفت و پس از نقد و اصلاح آن در یک جمع بندی منطقی... سوال که نزدیکی مفهومی و موضوع قابل سنجش داشته است به عنوان سوالات پرسشنامه انتخاب شده است.

آلفای کرونباخ همسانی درونی یا ثبات درونی سوالات را ارزشیابی می‌کند و نشان می‌دهد که سوالات آزمون تا چه حد، برای اندازه‌گیری ویژگی مورد نظر با یکدیگر هماهنگی دارند.

جدول شماره یک: نتیجه محاسبه آلفای کرونباخ در نرم افزار SPSS از ده درصد جامعه آماری به شرح

جدول بالا می‌باشد:

شاخص / متغیر	آلفای کرونباخ	مقدار درصد جمعیت مورد آزمون	جمعیت مورد آزمون
کودک آزاری (بعد عاطفی)	۰/۹۷۲	۱۰	۴۰
کودک آزاری (بعد غفلت و مسامحه)	۰/۹۷۵	۱۰	۴۰
کودک آزاری (بعد جسمی)	۰/۹۷۴	۱۰	۴۰
کودک آزاری (اختلافات خانوادگی)	۰/۹۸۴	۱۰	۴۰
کودک آزاری (کل ابعاد)	۰/۷۷۲	۳۰	۴۰

جدول شماره دو: نتیجه محاسبه آلفای کرونباخ در نرم افزار SPSS از کل جامعه آماری به شرح جدول بالا

می‌باشد:

شاخص / متغیر	آلفای کرونباخ	مقدار درصد جمعیت مورد آزمون	جمعیت مورد آزمون
کودک آزاری (بعد عاطفی)	۰/۹۷۸	۱۰	۴۰۰
کودک آزاری (بعد غفلت)	۰/۹۸۰	۱۰	۴۰۰
کودک آزاری (بعد جسمی)	۰/۹۷۶	۱۰	۴۰۰
اختلافات خانوادگی	۰/۹۸۶	۱۰	۴۰۰
کودک آزاری (کل ابعاد)	۰/۹۷۷	۳۰	۴۰۰

در بیشتر تحقیقات علوم اجتماعی به علت حجم نمونه زیاد، استخراج نتایج با دست کاری است بس مشکل، وقت گیر و پر اشتباه. بدین معنی که محاسبه توزیع فراوانی برای هر صفت و خصوصاً

در رابطه گذاشتن دو صفت [...] کاری است بس دشوار و همراه با خطاهای زیاد از جانب محقق. از این رو ابداع ماشینهای الکترونیکی (کامپیوتر) و به کار گرفتن آنها، نه فقط تحقیقات وسیع و دقیق را آسان نموده بلکه اساساً موجب و علت پیدایش آنها شده است و در صورتیکه چنین ماشینهایی وجود نمی‌داشت تحقیقات در علوم اجتماعی در این وسعت‌های متداول و با نتیجه‌گیری‌های عمیق (دنبال کردن رشته علت و معلولی طولانی) و دقیق امکان پذیر نمی‌بود (رفیع پور، ۱۳۹۲؛ ۳۹۸). بنابراین پس از انجام فرایند تحقیق و جمع آوری و استخراج اطلاعات جهت محاسبه توزیع و درصد فراوانی‌های حاصل از پرسشنامه و دیگر عملیات و محاسبات آماری مورد نیاز جهت تفسیرهای آماری و به طور کلی تجزیه و تحلیل داده‌های آماری به کمک آزمونهای استنباطی، از طریق رایانه و نرم افزار SPSS و برای سنجش کیفی پژوهش از طریق تحلیل تم موضوع مورد بررسی استفاده شده است.

لازم به توضیح است که از دونوع آمار توصیفی و استنباطی استفاده می‌شود. بدین صورت که ابتدا با استفاده از جداول یک بعدی و دوبعدی به بررسی موقعیت و نظر هر یک از پاسخگویان پرداخته می‌شود. البته از سنجش‌های گرایش به مرکز و پراکندگی نیز استفاده می‌شود. در قسمت آمار استنباطی برای سنجش روابط علی و همبستگی با توجه به مقیاس‌های تحقیق از انواع آزمونهای پارامتریک یا معادل ناپارامتریک آنها استفاده می‌شود.

یافته‌های تحقیق^۱:

در بخش یافته‌های تحقیق متغیرهای مورد مطالعه. با استفاده از آزمون مقایسه میانگین T، تحلیل واریانس F و اسپیرمن فرضیات تحقیق مورد آزمون قرار گرفته است.

جدول شماره سه: جدول چند بعدی متغیرهایی که از طریق آزمون T مورد سنجش آماری قرار گرفته‌اند.

Sig	df	t	Std. Deviation	Mean	N	وضعیت خانوار	متغیر مربوط به اعتیاد
۰/۰۰۰	۳۹۸	۴/۶۱	۲۴/۴۲	۸۶/۸۲	۱۲۰	دارای اعتیاد	متغیر کودک آزاری
			۲۵/۴۲	۷۴/۱۶	۲۸۰	فاقد اعتیاد	
۰/۰۰۰	۳۹۸	۳/۷۱	۱۰/۱۱	۳۰/۱۰	۱۲۰	دارای اعتیاد	بعد عاطفی کودک آزاری
			۱۰/۰۶	۲۶/۰۱	۲۸۰	فاقد اعتیاد	
۰/۰۰۰	۳۹۸	۳/۵۷	۹/۲۴	۲۸/۹۵	۱۲۰	دارای اعتیاد	بعد غفلت کودک آزاری
			۹/۶۳	۲۵/۲۴	۲۸۰	فاقد اعتیاد	
۰/۰۰۰	۳۹۸	۴/۳۴	۹/۹۹	۲۷/۷۷	۱۲۰	دارای اعتیاد	بعد جسمانی کودک آزاری
			۱۰/۳۴	۲۲/۹۱	۲۸۰	فاقد اعتیاد	
Sig	df	t	Std. Deviation	Mean	N	منطقه سکونت	متغیر مربوط به محل سکونت

1. Analysis information

متغیر کودک آزاری	مناطق اصلی شهر	۲۰۰	۶۵/۳۵	۲۲/۲۸	۱۱/۲۱ -	۳۹۸	۰/۰۰۰
	مناطق حاشیه شهر	۲۰۰	۹۰/۵۷	۲۲/۶۸			
بعد عاطفی کودک آزاری	مناطق اصلی شهر	۲۰۰	۲۲/۷۸	۹/۰۷	-۹/۶۷	۳۹۸	۰/۰۰۰
	مناطق حاشیه شهر	۲۰۰	۳۱/۷	۹/۳۷			
بعد غفلت کودک آزاری	مناطق اصلی شهر	۲۰۰	۲۲/۸۵	۹/۲۱	-۷/۷۶	۳۹۸	۰/۰۰۰
	مناطق حاشیه شهر	۲۰۰	۲۹/۸۵	۸/۷۹			
بعد جسمانی کودک آزاری	مناطق اصلی شهر	۲۰۰	۱۹/۷۲	۸/۹۶	-۹/۹۰	۳۹۸	۰/۰۰۰
	مناطق حاشیه شهر	۲۰۰	۲۹/۰۲	۹/۷۹			
متغیر مربوط به شغل	وضعیت اشتغال	N	Mean	Std. Deviation	t	df	Sig
متغیر کودک آزاری	بیکار	۱۰۸	۹۲/۳۸	۲۳/۵۲	۷/۲۳	۳۹۸	۰/۰۰۰
	شاغل	۲۹۲	۷۲/۶۳	۲۴/۵۱			
بعد عاطفی کودک آزاری	بیکار	۱۰۸	۳۱/۸۸	۹/۷۲	۵/۷۲	۳۹۸	۰/۰۰۰
	شاغل	۲۹۲	۲۵/۵۲	۹/۹۰			
بعد غفلت کودک آزاری	بیکار	۱۰۸	۳۱/۲۰	۹/۳۷	۶/۴۱	۳۹۸	۰/۰۰۰
	شاغل	۲۹۲	۲۴/۵۶	۹/۱۴			
بعد جسمانی کودک آزاری	بیکار	۱۰۸	۲۹/۳۰	۱۰/۲۵	۵/۹۶	۳۹۸	۰/۰۰۰
	شاغل	۲۹۲	۲۲/۵۶	۹/۹۵			

در جدول شماره سه با توجه به اینکه متغیرهای مربوط به داشتن یا نداشتن اعتیاد، منطقه سکونت و وضعیت اشتغال به عنوان متغیرهای مستقل از نوع اسمی هستند و در واقع دو گروه از افراد را با هر یک از ابعاد کودک آزاری مورد سنجش قرار می‌دهد، لذا از آزمون T استفاده شده است.

در این پژوهش به منظور آزمون فرضیه اول تحقیق (متغیر مربوط به اعتیاد) نشان می‌دهد که میانگین میزان کودک آزاری در خانواده‌های دارای اعتیاد و خانواده‌های فاقد اعتیاد تفاوت دارد و این تفاوت میانگین در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. این تفاوت میانگین و سطح معناداری در ابعاد کودک آزاری بین خانواده‌های دارای اعتیاد و خانواده‌های فاقد اعتیاد نیز مشاهده می‌شود. میانگین کودک آزاری در خانواده‌های دارای اعتیاد بیشتر از کودک آزاری در خانواده‌های فاقد اعتیاد می‌باشد. بنابراین با قطعیت می‌توان گفت که اعتیاد موجب بروز کودک آزاری در خانواده‌ها می‌شود و در صورت اعتیاد مادر خانواده این کودک آزاری شدت بیشتری پیدا می‌کند.

در فرضیه چهارم تحقیق (متغیر مربوط به منطقه سکونت) نشان می‌دهد که میانگین میزان کودک آزاری در مناطق اصلی شهر و مناطق حاشیه شهر تفاوت دارد و این تفاوت میانگین در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. این تفاوت میانگین و سطح معناداری در ابعاد کودک آزاری بین مناطق اصلی شهر و مناطق حاشیه شهر نیز مشاهده می‌شود. میانگین کودک آزاری در مناطق حاشیه شهر بیشتر از کودک آزاری در مناطق اصلی شهر می‌باشد. و در فرضیه هشتم تحقیق نیز نشان می‌دهد که میانگین میزان کودک آزاری در خانواده‌هایی دارای بیکاری و فاقد بیکاری تفاوت دارد و این تفاوت میانگین

۱۴۲.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم، شماره سوم و چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۹۶

در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. این تفاوت میانگین و سطح معناداری در ابعاد کودک آزاری بین خانواده‌هایی دارای بیکاری و فاقد بیکاری نیز مشاهده می‌شود. میانگین کودک آزاری در خانواده‌هایی دارای بیکاری بیشتر از کودک آزاری در خانواده‌های فاقد بیکاری می‌باشد. جدول شماره چهار: جدول چند بعدی متغیرهایی که از طریق آزمون F مورد سنجش آماری قرار گرفته‌اند.

Sig	df	F	Std. Deviation	Mean	N	نوع خانواده
			۲۲/۲۸	۶۵/۳۵	۲۰۰	زندگی پدر و مادر با هم
			۷/۱۹	۱۰۹/۳۰	۴۰	متار که پدر و مادر
۰/۰۰۰	۳	۵۸/۸	۲۳/۴۸	۸۴/۹	۱۲۰	طلاق والدین
			۲۰/۶۹	۸۸/۸۵	۴۰	فوت پدر خانواده

در جدول شماره چهار، که در واقع فرضیه دوم پژوهش می‌باشد؛ متغیر کودک آزاری با چند گروه از انواع مختلف خانواده مورد آزمون قرار گرفته شد که در نتیجه آزمون نشان داده است که میانگین میزان کودک آزاری در انواع خانواده‌ها تفاوت دارد و این تفاوت میانگین در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. میانگین کودک آزاری در خانواده‌هایی که والدین با هم زندگی می‌کنند بسیار کمتر از خانواده‌هایی است که یکی از والدین حضور ندارد (به علت متار که، طلاق یا فوت).

جدول شماره پنج: جدول دو بعدی متغیرهایی که از طریق آزمون اسپیرمن مورد سنجش آماری قرار گرفته‌اند

تحصیلات پدر	شاخص آماری	
- ۰/۴۵۹	Spearman's rho	
۰/۰۰۰	Sig	
۴۰۰	N	کودک آزاری
تحصیلات مادر	شاخص آماری	بر حسب تحصیلات والدین
- ۰/۵۰۸	Spearman's rho	
۰/۰۰۰	Sig	
۴۰۰	N	
اختلافات خانوادگی	شاخص آماری	
۰/۸۴۰	Spearman's rho	کودک آزاری
۰/۰۰۰	Sig	بر حسب اختلافات خانوادگی
۴۰۰	N	
بعد خانوار	شاخص آماری	
۰/۵۱۳	Spearman's rho	کودک آزاری
۰/۰۰۰	Sig	بر حسب بعد خانوار
۴۰۰	N	
درآمد خانوار	شاخص آماری	
- ۰/۳۷۸	Spearman's rho	کودک آزاری
۰/۰۰۰	Sig	بر حسب درآمد خانوار
۴۰۰	N	

در جدول شماره پنج با توجه به اینکه متغیرهای مربوط به تحصیلات، اختلافات خانوادگی، بعد خانوار و میزان درآمد رتبه‌ای و شبه فاصله‌ای هستند از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. در متغیر مربوط به تحصیلات که فرضیه سوم پژوهش مورد آزمون گرفته است. نشان می‌دهد که بین تحصیلات پدر و مادر و میزان کودک آزاری رابطه منفی یا معکوس وجود دارد و این رابطه در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. به این معنی که با افزایش تحصیلات پدر و مادر میزان کودک آزاری کاهش پیدا می‌کند.

فرضیه پنجم پژوهش نیز موضوع اختلافات در کانون خانواده را مورد سنجش قرار می‌دهد چنین نتیجه گرفته شد که بین اختلافات خانوادگی و میزان کودک آزاری رابطه مثبت یا مستقیم وجود دارد و این رابطه در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. به این معنی که با افزایش اختلافات خانوادگی میزان کودک آزاری افزایش پیدا می‌کند.

در فرضیه ششم بین بعد خانوار و میزان کودک آزاری مورد سنجش قرار گرفت که رابطه مثبت یا مستقیم وجود دارد و این رابطه در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. به این معنی که با افزایش بعد خانوار میزان کودک آزاری افزایش پیدا می‌کند و یا با کاهش بعد خانوار میزان کودک آزاری کاهش پیدا می‌کند.

و در فرضیه هفتم که بین درآمد خانوار و میزان کودک آزاری را یک رابطه منفی یا معکوس نشان می‌دهد و این رابطه در سطح ۰/۰۰۰ معنادار می‌باشد. به این معنی که با افزایش درآمد خانوار میزان کودک آزاری کاهش پیدا می‌کند و یا با کاهش درآمد خانوار میزان کودک آزاری افزایش پیدا می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری^۱

هدف این مطالعه بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک آزاری بود، مرور مطالعات نظری نشان داد که پدیده کودک آزاری از منظرهای مختلف اجتماعی، روانی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت داشته و عوامل مختلفی در شکل‌گیری کودک آزاری دخیل می‌باشند. اغلب کودک آزاری‌ها در محیط خانواده به وجود آمده و به همین دلیل والدین و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده می‌تواند موجب افزایش و یا کاهش کودک آزاری گردد.

یکی از عوامل مهم در شکل‌گیری کودک آزاری در خانواده‌ها تحصیلات والدین می‌باشد. نظریه پردازان بر این باور هستند که هر چه تحصیلات و سطح آگاهی و دانش والدین در خانواده افزایش یابد کودک آزاری در آن خانواده کاهش می‌یابد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین تحصیلات والدین و میزان کودک آزاری رابطه معکوس و منفی وجود دارد به این معنی که هر چه تحصیلات والدین و میزان دانش و آگاهی آنان افزایش پیدا کند کودک آزاری در آن خانواده کاهش پیدا می‌کند. سطح همبستگی نیز نشان می‌دهد که تحصیلات مادر تأثیرگذاری بیشتری نسبت به تحصیلات پدر در خانواده نسبت به وقوع کودک آزاری دارد. نتایج تحقیقات خلاصه زاده و دیگران (۱۳۸۹)، ملک شاهی و فرهادی (۱۳۹۲)، صبحانی و همکاران (۱۳۸۵) نیز تأثیرگذاری تحصیلات والدین بر کودک آزاری و وجود رابطه بین این دو متغیر را مورد تأیید قرار داده‌اند.

یکی دیگر از عامل‌های تأثیر گذار بر وقوع کودک آزاری وجود اعتیاد در خانواده است. زمانیکه یکی از اعضای خانواده به خصوص پدر یا مادر خانواده گرفتار اعتیاد باشد در آن خانواده کودک آزاری رخ خواهد داد. نتایج این تحقیق نشان داد که بین خانواده‌های دارای فرد معتاد و خانواده‌های فاقد اعتیاد به لحاظ کودک آزاری تفاوت معناداری وجود دارد به این معنا که در خانواده‌های درگیر در مسأله اعتیاد به میزان بیشتری کودک آزاری رخ می‌دهد. پدیده کودک آزاری در خانواده‌هایی که مادر دارای اعتیاد باشد بسیار بیشتر از خانواده‌های دارای پدر معتاد رخ می‌دهد. تأثیرگذاری اعتیاد بر کودک آزاری در نتایج تحقیقات خلاصه زاده و دیگران (۱۳۸۹)، سیاری و همکاران (۱۳۹۴)، ملک شاهی و فرهادی (۱۳۹۲)، زره پوش و همکاران (۱۳۹۱)، خسروانی و همکاران (۱۳۹۱)، صبحانی و همکاران (۱۳۸۵)، لئونارد و جاکوب (۱۹۹۸) و بارلی و تارلی (۲۰۰۱) نیز مورد تایید قرار گرفته است.

وضعیت سرپرستی و حضور یا عدم حضور هر دو والد در خانواده نیز بر رخ دادن پدیده کودک آزاری تأثیرگذار است. زمانیکه یکی از والدین به دلایلی همچون فوت، طلاق یا متارکه در خانواده حضور ندارد نه تنها ساختار خانواده به هم ریخته می‌شود بلکه والد حاضر مجبور است نقش‌ها و وظایف والد غائب را نیز برای فرزندان ایفا کند و همین امر موجب بروز فشارها و تنش‌های روانی شده و در نهایت منجر به کودک آزاری می‌گردد. نتایج این تحقیق نشان داد که در خانواده‌هایی که بین پدر و مادر متارکه صورت گرفته نسبت به خانواده‌هایی که به دلیل فوت یا

طلاق یکی از والدین غائب می‌باشد، بیشترین کودک آزاری رخ می‌دهد. در خانواده‌هایی که یک والد فوت شده نسبت به خانواده‌هایی که والدین از هم طلاق گرفته‌اند کودک آزاری بیشتر می‌باشد. در نهایت میزان کودک آزاری در خانواده‌هایی که هر دو والد حضور دارند نسبت به خانواده‌های متارکه‌ای، یک والد فوت شده یا خانواده‌های طلاق بسیار کمتر می‌باشد. این نتیجه در تحقیقات بهاری (۱۳۸۸)، خلاصه زاده و دیگران (۱۳۸۹)، صحبائی و همکاران (۱۳۸۵) نیز تأیید شده است.

اختلافات خانوادگی والدین یکی دیگر از عامل‌های به وجود آورنده کودک آزاری می‌باشد. وقتی بین والدین در خانواده اختلافات شدید وجود داشته باشد روابط عاطفی بین آنها سرد شده و به نوعی طلاق عاطفی بین آنها شکل می‌گیرد. این اختلافات و درگیری‌های فی مابین والدین فشارها و تنش‌های روانی به وجود آمده در نهایت موجب شکل‌گیری کودک آزاری در خانواده می‌شود. نتایج این تحقیق نشان داد که بین میزان اختلافات والدین در خانواده و وقوع کودک آزاری رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد و شدت همبستگی این دو متغیر بسیار بالا می‌باشد. نتایج تحقیقات سیاری و همکاران (۱۳۹۴)، والونه^۱ و همکاران (۲۰۰۹) نیز رابطه بین اختلافات خانوادگی و کودک آزاری را تأیید می‌کنند.

در نهایت یکی از متغیرهای اثرگذار بر کودک آزاری که در اکثر پژوهش‌ها به آن اشاره شده است، مسأله فقر می‌باشد. بررسی‌های انجام شده در این تحقیق نشان داد که فقر حداقل با چهار متغیر می‌تواند زمینه آزار کودکان را فراهم آورد. بیکاری، درآمد خانواده، بعد خانوار و منطقه محل سکونت چهار متغیری می‌باشند که می‌توانند فقر را شکل داده و در نهایت موجب بروز کودک آزاری شوند. نتایج این تحقیق نشان داد که در خانواده‌هایی که سرپرست خانواده بیکار می‌باشد کودک آزاری به مراتب بیشتر از خانواده‌هایی رخ می‌دهد که سرپرست خانوار شاغل است. در نتایج تحقیق صحبائی و همکاران (۱۳۸۵) نیز این رابطه تأیید شده است. به همین صورت خانواده‌هایی که درآمد پائینی دارند موجب بروز کودک آزاری بیشتر می‌شوند. هر چقدر درآمد خانواده پائین باشد میزان بروز کودک آزاری در آن خانواده بیشتر می‌شود. نتایج این تحقیق نشان داد که بین میزان درآمد خانواده و میزان بروز کودک آزاری در خانواده رابطه

معکوس و منفی وجود دارد به این معنی که با کاهش درآمد خانواده کودک آزاری افزایش پیدا می‌کند و بالعکس با افزایش درآمد خانواده کودک آزاری کاهش پیدا می‌کند. در تحقیقات مدنی قهفرخی و همکاران (۱۳۸۸)، بارلی و تارلی (۲۰۰۱) نیز رابطه بین درآمد خانواده و کودک آزاری مورد تأیید قرار گرفته است. بعد خانوار نیز در بروز کودک آزاری موثر می‌باشد. در خانواده پر جمعیت نسبت به خانواده‌های کم جمعیت کودک آزاری بیشتری رخ می‌دهد. نتایج این تحقیق نشان داد که بین بعد خانوار و کودک آزاری رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد به این معنی که هر چقدر بعد خانوار افزایش پیدا کند میزان کودک آزاری نیز افزایش پیدا می‌کند. نتایج تحقیقات صبحائی و همکاران (۱۳۸۵)، سیاری و همکاران (۱۳۹۴) نیز رابطه بین بعد خانوار و کودک آزاری را تأیید می‌کنند. در نهایت منطقه سکونت خانواده می‌تواند بر کودک آزاری تأثیرگذار باشد. نتایج این تحقیق نشان داد که در بین خانواده‌های ساکن در مناطق حاشیه شهر نسبت به خانواده‌های ساکن در مناطق اصلی شهر کودک آزاری بیشتر است. تحقیقات سیاری و همکاران (۱۳۹۴)، مدنی قهفرخی و همکاران (۱۳۸۸)، صبحائی و همکاران (۱۳۸۵)، بارلی و تارلی (۲۰۰۱) نیز رابطه بین منطقه سکونت و بروز کودک آزاری را تأیید می‌کنند.

بنابراین بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی هم می‌تواند از بروز کودک آزاری جلوگیری کند و هم می‌تواند موجب بروز آن گردد. بر اساس نظریه مرتن می‌توان گفت که فرزندآوری و تربیت نسل آینده یکی از اهداف‌های مورد تأیید جامعه برای والدین شناخته می‌شود و خانواده‌ها برای دستیابی به این هدف نیازمند ابزارهایی همچون دانش و آگاهی بالا (تحصیلات)، شغل مناسب، درآمد کافی، سکونتگاه مناسب می‌باشند. همچنین والدین باید مراقب اختلافات فی مابین و آسیب‌هایی همچون اعتیاد و شکل‌گیری تک‌والدی (فوت، متارکه و طلاق) نیز باشند و تعداد موالید خود را با سطح اقتصادی و اجتماعی خانواده متناسب نمایند. در غیر این صورت خانواده‌ها نه تنها به هدف تربیت مناسب فرزندان و نسل‌های آینده دست پیدا نمی‌کنند بلکه موجب بروز پدیده کودک آزاری نیز می‌شوند.

پیشنهادات

- همان گونه که در یکی از فرضیه‌های پژوهش فوق در خصوص اعتیاد والدین اشاره گردید و یکی از دلایل بروز کودک آزاری نیز لحاظ شده است؛ دست اندرکاران اجتماعی چون مددکاران و کارشناسان امور اجتماعی می‌بایست در جهت کاهش چنین آسیب یا مسئله‌ای

اقدامات اولیه و طراحی لازم را در برنامه‌ریزی‌های خود در نظر بگیرند. از جمله این اقدامات، آموزش‌های قبل از ازدواج، آموزش مهارت‌های زندگی، آگاه‌سازی، شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی به عموم مردم نسبت به اثرات مخرب مواد مخدر و مصرف دخانیات.

- تغییر در اجرای سیاست‌گذاری اجتماعی توسط دولت و تدوین طرح‌ها و برنامه‌های اساسی و مهم در جهت کاهش ورود قاچاق مواد مخدر از طریق مرزها و تأمین امنیت لازم و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در جهت کاهش گرایش افراد به مصرف مواد مخدر.

- مسئولین امر از طریق رسانه‌های عمومی می‌بایست بستر مناسبی در جهت فرهنگ‌سازی به منظور چگونگی ارتباط با کودک در شرایط مختلف را فراهم نمایند.

- مهار نمودن میزان تورم، تشویق و ترغیب افراد سطح جامعه نسبت به سرمایه‌گذاری و رشد و توسعه اقتصادی، زمینه لازم برای فراهم نمودن رقابت سالم در جهت اشتغالزایی و ایجاد شغل در مراکز عمومی و خصوصی، حمایت از بنگاه‌های اقتصادی کوچک و بزرگ به منظور ایجاد شغل و افزایش دادن آن و غیره از جمله عناوین مهمی است که مورد توجه مسئولین امر در خصوص ایجاد امنیت اجتماعی افراد می‌باشد.

منابع

- آقابیکلویی، عباس و دیگران (۱۳۸۰)، کودک آزاری. تهران: انتشارات آوند دانش
- بهاری، رقیه، (۱۳۸۸)، بررسی عوامل موثر بر کودک آزاری جسمی در مراکز مداخله در بحران شهر تهران، فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره چهارم
- بیکر، ترزال، (۱۳۸۳)، روش تحقیق نظری در علوم اجتماعی، ترجمه و اقتباس هوشنگ نائی، تهران: انتشارات پیام نور
- حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۹۳)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ بیستم، تهران: انتشارات سمت
- خسروانی، فخارالسادات و دیگران، (۱۳۹۱)، مقایسه انواع کودک آزاری در افراد معتاد و عادی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۴۸
- خلاصه زاده، گلرسته و دیگران، (۱۳۸۹)، بررسی شیوع کودک آزاری در وابستگان به مواد افیونی مراجعه‌کننده به کلینیک ترک اعتیاد خود معرف شهر یزد، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، دوره ۱۸، شماره ۳
- خوی نژاد، غلامرضا، (۱۳۸۰)، روشهای پژوهش در علوم رفتاری، تهران: انتشارات سمت
- دلاور، علی، (۱۳۷۶)، مبانی نظری و عملی پژوهش، چاپ دوم، تهران: انتشارات رشد

۱۴۸.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال یازدهم، شماره سوم و چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۹۶

دیلینی، تیم، (۱۳۸۹)، نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی، ترجمه صدیقی، بهرننگ و وحید طلوعی، چاپ سوم، تهران: نشر نی

زره پوش، اصغر و دیگران: مقایسه کودک آزاری در بیماران مبتلا به اختلال وابستگی به مواد و افراد غیره وابسته در شهر اصفهان، فصلنامه تحقیقات علوم رفتاری، دوره ۱۰، شماره ۲، سال ۱۳۹۱

ساروخانی، باقر، (۱۳۶۷)، جامعه‌شناسی خانواده، تهران: انتشارات کیهان

سختوت، جعفر، (۱۳۷۴)، جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور

سیاری، علی‌اکبر و دیگران (۱۳۹۴)، بررسی کودک‌آزاری جسمانی در مراجعان سه درمانگاه تخصصی اورژانس کودکان در شهرستان تهران. فصلنامه علمی پژوهشی توانبخشی، شماره (۳ و ۴)

رفیع پور، فرامرز، (۱۳۹۲)، کند و کاوها و پنداشته‌ها (مقدمه‌ای بر روشهای شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی)، چاپ بیستم، تهران: شرکت سهامی انتشار

صبحائی، فائزه و دیگران، (۱۳۸۵)، بررسی رابط عوامل خانوادگی، روانی و اجتماعی با کودک آزاری در دبستان‌های دولتی دخترانه تهران، مجله علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی، دوره ۱۶، شماره اول، فصل بهار

عباسی اقدم، حسین، (۱۳۸۰)، بررسی مسائل روابط متقابل اجتماعی ناشنوایان و کم‌شنوایان از دیدگاه ناشنوایان، پایان نامه دوره کارشناسی رشته علوم اجتماعی - پژوهشگری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد آشتیان

علی وردی نیا، اکبر و دیگران، (۱۳۹۱)، عوامل خانوادگی کودک آزاری، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۵۰

قماشچی، فردوس و دیگران، (۱۳۸۵)، کودک آزاری و پیامدهای آن بر رشد روانی - اجتماعی کودکان آزار دیده، تهران: انتشارات ناجا (معاونت اجتماعی و ارشاد)

کلاتری، خلیل، (۱۳۸۲)، پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی، تهران: نشر شریف

مدنی قهفرخی، سعید و مجتبی بیات، (۱۳۸۹)، فقر و کودک آزاری در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۵

مک مورتی، جان، (۲۰۱۳)، کودک آزاری شرکتی: شیوع ناپیدای جهانی، ترجمه سید مصطفی کازرونی، سیاحت غرب، شماره‌های ۱۲۶ و ۱۲۷

ملکشاهی، فریده و علی فرهادی، (۱۳۹۲)، شیوع کودک آزاری در دانش‌آموزان مقطع راهنمایی خرم‌آباد در سال ۱۳۹۰، فصلنامه علمی پژوهش دانشگاه علوم پزشکی لرستان، مسلسل ۵۸، شماره ۵، دوره ۱۵

- Barli, M. & Tarli, S. M. (2001). A survey on parent-child conflict resolution: intrafamily violence in Italy. *Child abuse and neglect*. 6, 836-853
- Gelles, R. J. & Straus, M. (1988). *Family Violence*. Beverly Hills, California: Sage
- Issac Reena, Angelo P, Giardina (2013), Chapter 16 medical Assessment and treatment of suspected child and adolescent victims of sexual Abuse *Handbook of Child and Adolescent sexuality*. P 401-418
- Kerlinger, F. N, (1986), *Foundation of behavior research* (3nd. ed) New York: Holt Rinebart

۱۴۹.....بررسی جامعه‌شناختی پدیده کودک آزاری در

Leonard, K. E. , and Jacob, T. (1988). Handbook of family violence: Alcohol, alcoholism

Vallone Roberto, Francesca Addona, Lidia Delia, Stefane Vicari (2009) child abuse: a multi disciplinary approach paediatrics and child Health, Vol 19, supplement 2, December 2009.

